

La veritable política-ficció

PEP PRIETO

Periodista

El 25 de març d'aquest any, se celebrava al Palau de Pedralbes de Barcelona la cimera anticrisi que reunia el Govern de la Generalitat, els grups parlamentaris i els agents socials i econòmics. Després de la reunió, el president català, Artur Mas, compareixia en un *set* davant del Palau que apel·lava a les escenografies televisives pròpies de la Casa Blanca: el líder polític apareixia en el pla davant d'unes portes obertes cap a la sala on s'havia produït la sessió de treball, certificant visualment que les seves paraules eren el fruit d'una seqüència prèvia que l'espectador podia identificar en la profunditat de camp. Una imatge calculada; eloqüent, però fallida. El motiu? Deixava al descobert el seu propi artifici.

Vet aquí la paradoxa: l'endemà de la cimera, la majoria de mitjans de comunicació no comparaven la compareixença de Mas amb les de Barack Obama (que era l'objectiu principal de l'escenografia) sinó amb les intervencions mediàtiques del president Bartlet a la sèrie *El ala oeste de la Casa Blanca*. O sigui, que en lloc de generar en el que mirava un emmirallament "realista", creava una il·lusió imitativa, un efecte reproductiu dels mecanismes de la ficció. Mas, a ulls dels que l'observaven, estava actuant com un personatge televisiu i no com a figura institucional, perquè l'escenografia, en la seva insistència a reproduir un motllo tan associat a la ficció, acabava perdent tota credibilitat perquè l'espectador tenia massa eines per analitzar-la.

Vet aquí la paradoxa: l'endemà de la cimera, la majoria de mitjans de comunicació no comparaven la compareixença de Mas amb les de Barack Obama (que era l'objectiu principal de l'escenografia) sinó amb les intervencions mediàtiques del president Bartlet a la sèrie *El ala oeste de la Casa Blanca*

En certa manera, la compareixença de Mas exemplifica la mala digestió que ha fet la política (no només la catalana) de la iconografia establerta per l'esmentada sèrie: ja no només perquè els representants públics donen dimensió èpica a detalls que només són funcionals en un context fictici, sinó perquè els seus assessors tendeixen a confondre l'engranatge narratiu d'un discurs amb la seva expressió visual. A *El ala oeste de la Casa Blanca* (una magnífica sèrie, per altra banda), la posada en escena de les desventures de Bartlet i el

seu equip responen a un tempo dramàtic que s'associa, fonamentalment, a una estructura narrativa molt clàssica. En aquest sentit, cada capítol respon a un relat canònic (introducció de personatges, aparició d'un conflicte, recerca de les solucions al mateix i, al final, les seves conclusions morals) que basa la seva originalitat en mostrar allò que, precisament, queda amagat a la mirada. Una radiografia entre bastidors, en definitiva, que es dinamitza a través del diàleg: poques sèries han expressat amb tanta convicció la necessitat de reivindicar la paraula en un context, el de la política, que sovint oblida el seu poder de suggestió.

Es podria dir que *El ala oeste de la Casa Blanca* ha fet més mal que bé a la construcció formal del polític, perquè al capdavant l'ha fet esclau d'uns codis de representació que, irònicament, el distancien encara més del receptor del missatge, que pot creure identificar un "engany" si percep que el discurs (i la seva posada en escena) s'assemblen massa al del llenguatge televisiu. Una altra paradoxa és que, atenent l'esmentada reivindicació que fa la sèrie de la paraula per damunt del gest, sigui aquest últim el que a la realitat s'acaba imposant a la retina col·lectiva. Algú recorda què va dir Mas a la roda de premsa de la cimera anticrisi? No, però una immensa

majoria sí que deu retenir la imatge resultant de l'esforç iconogràfic. Això vol dir que els assessors presidencials es van sortir amb la seva? No, perquè és precisament la paraula, el verb, el que el ciutadà espera del polític en un context econòmic en què els gestos han perdut bona part de la seva força simbòlica.

Un altre exemple d'això el trobem al celebrat doble episodi de *El ala oeste de la Casa Blanca* que obre la tercera temporada de la sèrie, quan Bartlet, amb el simple gest de posar-se les mans a la butxaca, deixa clar als seus col·laboradors que es presentarà a la reelecció al càrrec. La seqüència, carregada d'èpica, d'emoció climàtica, deu gran part de la seva solvència al detall, al subratllat dramàtic del gest que fa el director. És un gest que entenen els seus col·laboradors i, de passada, l'espectador, que els converteix en demiürgs de la història. Ara bé, a la realitat, el punt de vista de l'espectador es ceneix a l'estil dels informatius, molt més rígid i menys explicatiu visualment (per això el pla de Mas a la cimera depèn, gairebé exclusivament, de la profunditat de camp) i, per tant incapaç de transmetre l'emotivitat del ple de detall de les mans de Bartlett. Dit d'una altra manera: el gest de l'actor Martin Sheen en aquell capítol seria gairebé imperceptible durant la compareixença convencional d'un polític, i en aquesta limitació resideix l'escassa funcionalitat d'aplicar a la política determinades invectives de la ficció.

Mentre la sèrie creada per Aaron Sorkin és l'emblema de tota una manera d'entendre el llenguatge audiovisual de la política, d'altres obres s'han dedicat a analitzar les conseqüències d'aquesta tendència. El cas més paradigmàtic és *In the loop*, traducció cinematogràfica d'una sèrie de la BBC que incideix en com la manipulació de la paraula pot arribar a pervertir l'abast de l'acció política. En concret, el film radiografia les conseqüències de les declaracions d'un jove ministre a les portes d'una cimera a Washington sobre un imminent conflicte bèl·lic. El director Armando

Fotograma de *The West Wing* (*El ala oeste de la Casa Blanca*), sèrie de culte per als amants de la política i font d'inspiració d'alguns assessors polítics.

Iannucci enfoca la seva sàtira des de dues perspectives: per una banda, la responsabilitat final dels mitjans de comunicació en la transmissió d'un missatge determinat i, per l'altra, la influència que tenen els caps de gabinet i de premsa en les arestes del discurs d'un polític, víctima sovint involuntària d'un engranatge que el supera. A *In the loop*, els representants públics són engolits per una perversa maquinària de decisions que es nodreix més de l'estètica que del fons: el film, de fet, denuncia la vacuïtat que massa sovint s'apodera de l'exercici de la política, cada cop més allunyada del poble en la seva insistència a desvirtuar la paraula.

Un altre film recent, *Frost/Nixon*, potser no té la càrrega de profunditat de *In the loop*, però també resulta molt suggestiva en la seva defensa de l'entrevista com a mitjà per revelar una determinada "veritat" que els instruments de la política havien convertit en inaccessible. La pel·lícula de Ron Howard no només es mostra particularment afilada en el seu retrat de la tossuderia del polític i del seu silenci davant els propis errors, sinó també en una mirada gens convencional cap al compromís periodístic. Frost, el reporter que vol catapultar la seva carrera entrevistant el president del Watergate, fracassa estrepitosament en les seves primeres tres entrevistes perquè les

basa més en l'escenografia que en la paraula, més en el que s'intueix que en el que es diu. I és a la quarta, quan es documenta, quan es decideix a exercir el seu ofici, que aconsegueix extreure la veritat al seu interlocutor. Potser és un discurs ingenu però no per això menys eficaç: el periodista, mentre juga amb les armes del polític, perd la seva essència, i només és en l'essència de la seva feina, en l'ús acurat i responsable de la paraula, que arriba a la tan anhelada veritat. Nixon, tot artifici, sucumbeix al poder de les certeses.

Tant *Frost/Nixon* com *In the loop* apel·len a la necessitat de la veritat en una època en què la forma s'imposa a la importància del fons. Ningú no imita els discursos del president Bartlet a *El ala oeste de la Casa Blanca*, sinó la seva forma de pronunciar-los. Ningú no es fixa en les decisions de

Josh Lyman, sinó en la seva manera de prendre-les. El context, la superfície, convertits en motllo. Potser és per això que es genera un creixent retret cap a la disfuncionalitat de la relació entre política i ciutadania: mai com ara el poble havia tingut tantes eines al seu abast per analitzar les causes i els efectes de les decisions polítiques, i mai com ara s'havia pogut accedir a tanta informació i amb tanta celeritat. I, per descomptat, mai com ara hi havia hagut tanta consciència col·lectiva que la política s'alimenta de la ficció per sofisticar la seva expressió pública.

Tornant al principi, si Artur Mas hagués comparegut el dia de la cimera davant un fons blanc, segurament les seves paraules haguessin primat per sobre del missatge visual. Però, per descomptat, aquesta no era la intenció dels seus artífexs: el pla de les portes obertes i de les taules de treball al fons simbolitzen una idea que interessa transmetre amb molta més força que l'explicació o els matisos de la mateixa. La notícia és la pròpia cimera i no el seu resultat. A la ficció, mai no escoltem de Barlet els motius de la seva decisió, només els veiem narrats a través d'una trama dramàtica relativa a la seva vida personal. Aquesta és la diferència ambdós gestos: el de *El ala oeste de la Casa Blanca* compta amb un relat previ sostingut sobre una construcció dramàtica, però el resultat de la cimera s'articula a partir del presumpte valor d'una sola imatge. Un contrast tan curiós com inquietant. ■

Si Artur Mas hagués comparegut el dia de la cimera davant un fons blanc, segurament les seves paraules haguessin primat per sobre del missatge visual. Però, per descomptat, aquesta no era la intenció dels seus artífexs: el pla de les portes obertes i de les taules de treball al fons simbolitzen una idea que interessa transmetre amb molta més força que l'explicació o els matisos de la mateixa
